

На цьому етапі головним завданням було формування у студентів мотиваційно-ціннісне ставлення до власного здоров'я і усвідомлення взаємозв'язку між ним та способом життя майбутніх педагогів.

Отримані нами результати засвідчили, що значно зменшилася кількість студентів, оздоровча діяльність яких узагалі не визначалася: на початку експерименту їх кількість складала 65%, наприкінці – 40%. Суттєво збільшилась кількість студентів, у яких мотивація на ведення здорового способу життя сформувалася в значній мірі: на початку дослідження таких було - 25%, наприкінці - 40%. Збільшилась кількість студентів з усталеною мотивацією щодо здорового способу життя: 10% студентів на початку експерименту та 20% наприкінці. Також після закінчення експеримен-

ту значно зменшилася кількість пропусків занять студентами через хворобу (на 34%), за даними щоденників самоконтролю в студентів покращилося загальне самопочуття, сон і апетит.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що знання, які одержують студенти про здоров'я і здоровий спосіб життя під час занять з фізичного виховання, повинні наповнюватися для них значущим особистісним змістом, що сприяє формуванню у майбутніх педагогів мотивації здорового способу життя. Створення у вищому навчальному закладі умов для свідомого та критичного осмислення студентами власного досвіду ставлення до здоров'я як особистої і суспільної цінності є запорукою формування у них навичок здорового способу життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блажей С. В. Понятие "здоровый образ жизни" и его место в медицинском познании / С.В. Блажей // Философские вопросы медицины и биологии. – 1990. – Вып. 22. – С. 29-31.
2. Бордовский В. А. Организационно-управленческие инновации в системе высшего педагогического образования / Бордовский В. А. – СПб.: РГПУ им. А. И. Герцена, 1998. – 179 с.
3. Днепров С.А. Генезис научного педагогиче-

ского сознания: дис. ... доктора пед. наук. 13.00.01/ Днепров Сергей Антонович. – Екатеринбург, 2000. – 460 с.

4. Радугин А.А. Философия: курс лекций / Радугин А.А. –М.: Центр,2001. – 272 с.

5. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. [для студ. висш. навч. зак.] / Фіцула М.М. – К.: "Академвидав", 2006. – 352 с.

Подано до редакції 15.03.13

УДК: 373.2+81'233+372.874

В.В. Баранова

СТАН РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглянуто стан розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку в образотвірчій діяльності. Проведено аналіз отриманих результатів.

Ключові слова: зв'язне мовлення, критерій, образотворча діяльність, діти, старший дошкільний вік.

Ще наприкінці 70-х років ХХ ст. Н. Ветлугіна розробила ідею комплексних занять, які допомагали встановити зв'язок малювання, музики, художнього слова з метою знаходження найвиразніших засобів для зображення дитиною життєвих явищ.

Ученими (А. Богуш та Н. Гавриш) визначено спільні риси образотвірчої і мовленнєвої діяльності, що дає можливість їх взаємопроникнення (інтерації), поєднання в єдине образотворення з метою не тільки ефективного впливу на емоційну сферу дитини, й розкріпачення її фантазії та уяви у творенні власних образів, а й забезпечення як процесу, так і результатів праці мовленнєвим супроводом. Отже, автори виокремили такий самостійний вид діяльності, як образотвірчо-мовленнєва діяльність. За словами вчених, це такий вид художньо-мовленнєвої діяльності, в якій мовленнєві дії підпорядковуються меті й змісту образотвірчої діяльності дитини для її збагачення, спря-

мування, стимулювання й коментарю. [1, с. 544].

А. Богуш визначила способи та форми інтеграції образотвірчої і мовленнєвої діяльності. Серед них: словесне малювання, якщо педагог через сприймання поетичного тексту, пейзажної лірики, показує дітям приклад художнього опису явищ природи, предметів та об'єктів довкілля. Наступним способом інтеграції образотвірчої і словесної творчості є коментар зображеного, коли вихователь спонукає дітей до вербалізації власних художніх переживань, висловлення думок, які знайшли відображення в малюнках, картинах, репродукціях, що були обрані дітьми. За словами А. Богуш, нерідко у процесі малювання діти супроводжують зображувальні дії активним мовленням, неначе акомпанують собі, доповнюючи те, що не може в силу технічних причин бути зображене на аркуші, стимулюють свої дії, розгортають ідеї. Мовленнєві дії дошкільника можна визначити як штрих-мовлення,

що будується за законами, відмінними від зв'язного висловлювання. Посиленню інтересу до художнього слова сприяє також ілюстрування дітьми власних зв'язних висловлювань, які від того стають більш виразними [1, с. 252].

Метою статті було вивчити стан розвитку зв'язного мовлення старших дошкільників у процесі образотворчої діяльності.

Започатковуючи дослідження, нами було передбачено на етапі пошукового експерименту з'ясувати стан розвитку зв'язного мовлення та зображувальної діяльності дітей дошкільного віку у практиці дошкільних навчальних закладів. З цією метою було проведено аналіз чинних програм з навчання і виховання дітей дошкільного віку. Аналізу підлягали такі програми: Базовий компонент дошкільної освіти, "Малятко", "Дитина", "Дитина у дошкільні роки", "Я у світі", "Впевнений старт", "Мовленнєвий компонент дошкільної освіти".

Наступним етапом експерименту було вивчення ставлення вихователів старших груп до використання образотворчої діяльності як засобу розвитку зв'язного мовлення дітей. З цією метою було проведено анкетування вихователів старших груп ДНЗ м. Одеси та області (Б. Дністровський, Біляєвський, Миколаївський, Іванівський, Овідіопольський райони). Загалом у опитуванні взяли участь 130 осіб.

Проведене анкетування показало, що сучасна практика ДНЗ, на жаль не використовує образотворчу діяльність дітей дошкільного віку як ефективний засіб розвитку зв'язного мовлення дітей. Отже, у сучасній педагогічній практиці виникла суперечність між наявністю великих потенційних можливостей образотворчої діяльності для розвитку зв'язного мовлення дітей і відсутністю методологічного забезпечення зазначеної роботи, що і призвело до неготовності вихователів до роботи з розвитку зв'язного мовлення дітей у процесі образотворчої діяльності.

Започатковуючи констатувальний етап дослідження, було розроблено відповідні критерії і показники.

З'ясуємо насамперед поняття "критерій". За словниковими джерелами, критерій (від лат. *critērium* - здатність розрізнення; засіб, судження, мірило, переклад. з грец. *κρίνω* — розділяю, розрізняю) визначається як мірило, вимоги, випробування для визначення або оцінки людини, предмета, явища; ознака, взята за основу класифікації; ознака, загальна властивість, на основі якої здійснюється оцінка якої-небудь якості [2, с. 107-109]. Як відомо, критерії це певні показники, вимоги, орієнтири, норми, які поєднують у собі методи розрахунку, теоретичну модель розподілу і правила прийняття рішення про правдоподібність гіпотези. Критерії використовуються для перевірки гіпотез: про приналежність вибірки генеральній сукупності, про достовірність (або відсутність відмінностей між вибіровими середніми арифметичними, дисперсіями, про зв'язки між ознаками, які вивчаються, про достовірність впливу [3, с. 181]. Під критерієм розуміють

ознаку, міру оцінювання досліджуваного явища, тих змін, які відбувалися в розвитку окремих складових чи всієї особистості в результаті експериментального навчання та виокремлених дидактичних умінь, за яких визначена гіпотеза відповідає чи не відповідає результатам експерименту [4].

Показник – це ознака, що дає можливість виокремити найбільш суттєві аспекти педагогічної діяльності і дати їм адекватну оцінку. Вони поділяються на процесуальні, які розкривають як зовнішній бік навчально-виховного процесу (дії, вміння), так і внутрішні його особливості (мотиви, оцінки, результат діяльності) [4].

Було виокремлено такі критерії:

Когнітивно-збагачувальний критерій з показниками:

- обізнаність дітей з різними видами мистецтва;
- обізнаність дітей зі матеріалом для образотворчої діяльності.

Комунікативно-відтворювальний критерій з показниками:

- вміння пояснити процес виконання майбутньої образотворчої діяльності;
- вміння скласти зв'язну розповідь за змістом свого малюнка чи виробу (опис, розповідь);
- вміння використовувати у зв'язній розповіді образні вирази, прислів'я.

Креативно-продуктивний критерій з показниками:

- вміння планувати й пояснювати майбутню образотворчу діяльність за власним задумом;
- вміння скласти творчі розповіді у зв'язку зі своїм малюнком;
- вміння використовувати знайомі художні тексти у творчих розповідях за своїми малюнками (виробами).

Оцінно-рефлексивний критерій з показниками:

- вміння аналізувати оцінювати результати своєї роботи з використанням відповідної лексики;
- вміння аналізувати та оцінювати роботи своїх однолітків з використанням відповідної лексики;
- вміння обґрунтовувати свої оцінні судження.

На підставі визначених критеріїв і показників було визначено рівні розвитку зв'язного мовлення дітей у образотворчій діяльності: високий, достатній, задовільний і низький. Опишемо їх:

Високий рівень. Діти цього рівня використовують в активному словнику специфічну лексику образотворчої спрямованості; знають прислів'я, образні вирази, пов'язані з образотворчою діяльністю; адекватно добирають відповідні терміни та слова. Вміють пояснити процес виконання майбутньої образотворчої діяльності, розповідають за змістом власного малюнка, використовуючи образні вирази, прислів'я. Планують і пояснюють образотворчу діяльність за власним задумом; вільно складають творчі розповіді за змістом власних малюнків (виробів). Самостійно аналізують та адекватно оцінюють результати своєї роботи та роботи однолітків із використанням відповідної лек-

сики; переконливо обґрунтовують свою думку.

Достатній рівень. Діти достатнього рівня використовують в активному мовленні лексику образотворчої спрямованості, водночас без додаткового стимулювання педагога не вживають прислів'їв, образних виразів, що пов'язані з образотворчою діяльністю, подекуди наявні неточно вживанні слова образотворчої спрямованості. Діти цього рівня самостійно планують і пояснюють майбутню образотворчу діяльність, складають зв'язні розповіді за змістом власних малюнків, хоча подекуди потребують додаткових запитань. Здебільшого адекватно аналізують та оцінюють результати роботи однолітків, водночас не завжди самокритичні до своєї роботи і розповіді; подекуди наявні помилки в мовленні.

Задовільний рівень. У дітей означеного рівня обмежений лексичний запас образотворчої спрямованості; вони не знають прислів'їв, не вживають образних виразів, що пов'язані з образотворчою спрямованістю, хоча після підказки педагога можуть додати потрібні слова, в них наявні помилки у доборі спеціальних термінів та слів образотворчої спрямованості. Діти з допомогою вихователя пояснюють майбутню образотворчу діяльність; складають зв'язні розповіді за змістом власних малюнків, хоча й із незначною

кількістю речень. Їм важко визначитися самостійно з тематикою майбутніх малюнків чи виробів за власним задумом; відчують значні труднощі у складанні творчих розповідей за змістом власних малюнків (виробів), які були створенні за задумом самої дитини. Оцінка і взаємооцінка результатів своєї роботи і мовлення однолітків, і їхнього мовлення неадекватні. У мовленні наявні значні помилки.

Низький рівень. У дітей цього рівня досить обмежений активний словник образотворчої спрямованості; вони не знають прислів'їв, приказок, не вживають образних виразів, що пов'язані з образотворчою діяльністю, не знають специфічних термінів та слів образотворчої спрямованості. Не вміють самостійно визначитися з майбутнім малюнком чи виробом; не вміють пояснити, щоб вони хотіли намалювати; їхні розповіді за змістом власних малюнків (виробів) здебільшого складаються з окремих однослівних та двослівних речень. Від самооцінки і взаємооцінки відмовляються.

До кожного показника за кожним критерієм було дібрано діагностичні завдання. Дослідження проводилось у дитячих навчальних закладах м. Одеси. Завдання виконувались кожною дитиною групи старшої вікової групи індивідуально. Отримані результати представлені у таблиці № 1.

Таблиця 1

Рівні розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку в образотворчій діяльності

Критерії та показники	Високий %		Достатній %		Задовільний %		Низький %	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
<i>Когнітивно-збагачувальний критерій:</i>								
обізнаність дітей з різними видами мистецтва	6	8	30	32	52	49	12	10
обізнаність дітей з матеріалом для образотворчої діяльності	8	2	28	26	56	55	8	17
<i>Комунікативно-відтворювальний критерій:</i>								
вміння пояснити процес виконання майбутньої образотворчої діяльності	4	6	24	29	52	47	20	18
вміння складати зв'язну розповідь за змістом свого малюнка чи виробу	4	8	26	38	46	35	24	20
вміння використовувати у зв'язній розповіді образні вирази, прислів'я	0	0	16	14	62	47	47	39
<i>Креативно-продуктивний критерій:</i>								
вміння планувати й пояснювати майбутню образотворчу діяльність	8	6	24	22	56	55	24	26
вміння складати творчі розповіді у зв'язку зі своїм малюнком	8	8	37	29	34	37	20	26
вміння використовувати знайомі художні тексти у творчих розповідях за своїми малюнками (виробами)	6	10	34	29	38	37	22	24
<i>Оцінно-рефлексивний критерій:</i>								
вміння аналізувати результати своєї роботи з використанням відповідної лексики	8	12	36	35	38	31	18	22
вміння аналізувати та оцінювати роботи своїх однолітків з використанням відповідної лексики	6	8	28	33	46	41	20	18
вміння обґрунтовувати свої судження	4	4	34	38	33	31	30	27
Загальні рівні	5,6	6,5	28,8	29,5	44,4	42,2	21,2	22,4

Як свідчать отримані дані більшість дітей 44,4% ЕГ та 42% КГ були на задовільному рівні. Діти мали проблеми з визначенням жанру твору, видом мистецтва (наприклад змішувалися поняття графіка та живопис), не пам'ятали авторів знайомих творів мистецтва. Використовували у своєму мовленні речення дуже прості за складом. Наприклад Таня М.: Тобі знайома ця картина? *Так*. Яка вона за жанром? *Марина*. Хто її написав? *Не знаю*. Що зображене на картині? *Море*. Які фарби переважають? *Сині, темні*. А що тобі хочеться сказати, коли дивишся на цю картину? *Нічого*.

21,2% ЕГ та 22,4 % КГ дітей мали значні труднощі з виконанням завдань.

На достатньому рівні були 28,8% ЕГ та 29,5% КГ дітей. Діти висказувались більш вільно, використовували

у своєму мовленні відповідну лексику, чітко визначаючи види та жанри мистецтва. Називали авторів знайомих картин. Але потребують додаткових уточнюючих запитань вихователя.

Тільки 5,6% ЕГ та 6,5% КГ дітей виконали завдання без зайвих зусиль. Діти використовували у своєму мовленні лексику образотворчої спрямованості, образні вирази. Добирали прислів'я відповідно до змісту малюнка. Демонстрували навички планування своєї образотворчої діяльності та вміння пояснити її. Також із задоволення аналізували свої роботи та роботи однолітків.

Отже, данні експерименту засвідчили незадовільний стан сформованості зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку в образотворчій спрямованості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика : [підручник] / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. – К. : Видавничий дім "Слово", 2011. – 544 с.

2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник : довідкове видання / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 375 с.

3. Етимологічний словник української мови : В 7 т. / Головний ред. О. С. Мельничук. – К. : Наук. думка, 1982. – 632 с.

4. Словник української мови. – К. : Наукова думка, 1970. – Т. 1. – 790 с.

Подано до редакції 25.02.13